

הדברים הקטנים שעושים את ההבדל – נגישות לכול ביערות

בלה נודלמן

מרחב מרכז, קק"ל
BellaNu@kkl.org.il

כחלק מדרישות החוק והעשייה בתחום הנגשת היערות לציבור, קק"ל הכינה וקידמה תוכנית עבודה רב שנתית לשנים 2011–2018. במהלך תקופה זו הונגשו והותאמו מעל 300 אתרים ביערות בדגש על חוויה בחיק הטבע ושימור רוח המקום.

בראיה לטווח הארוך קק"ל מקדמת תוכניות אב. אחת הדוגמאות לכך היא תוכנית האב הארצית לאופניים שהוכנה על ידי משרד טווח-סרגוסי (2018) בצוות משותף עם אנשי קק"ל. אחת המטרות המרכזיות של התוכנית היא חיבור הקהילות המקומיות ליערות. התוכנית קבעה עיקרון תכנוני שלפיו לפחות שביל אופניים אחד בכל מכלול רכיבה יערי יהיה מונגש. היבטי הנגישות מוטמעים מרמת תוכניות האב, דרך תוכניות הפיתוח המפורטות הנערכות לכל יער ועד תוכניות יער וממשק.

מרכיבי הפיתוח ועקרונות התכנון שאנחנו עובדים לפיהם מעשיים וממוקדים מאוד ביכולת התחזוקה ובאופי האתר, בשאיפה ליצור שפה אחידה ומשתלבת, ולהימנע מפרטים מורכבים המקשים על התחזוקה: תכנון פשוט, מינימליסטי, שאינו מתחרה עם האתר ועם אופיו.

התכנון צריך לאפשר גישה מהחניה לאתר המרכזי, כולל פינות פיקניק מותאמות לאנשים עם מוגבלות. בעיצוב

יערות קק"ל משמשים אתרי בילוי פנאי ונופש וזוכים למיליוני מבקרים מדי שנה. הביקוש לביקור ביערות נמצא במגמת עלייה מתמדת בשל הצורך הבריאותי והפיזי הגובר לפעילות באתרי טבע והגידול המתמיד באוכלוסייה.

תחום ההנגשה הוא חלק בלתי נפרד מהעשייה היום-יומית של קק"ל מזה שנים. בשנות ה-90 החל מהלך רחב היקף של פתיחת היערות לציבור. קק"ל הייתה החלוצה בתחום ההנגשה של השטחים הפתוחים עוד לפני הכניסה לתוקף של החוק והתקנות לשוויון לאנשים עם מוגבלות ב-1998, מתוך תפיסה שהיערות פתוחים לכולם, ולכל אחד יש זכות ליהנות מהטבע.

השאיפה היא לנגישות למגוון אוכלוסיות. כלומר, אנו מעצבים את האתרים עבור כל המבקרים שיש להם צרכים ייחודיים לפעילות במרחב הפתוח, כגון משפחות עם ילדים קטנים או קשישים, מתוך תפיסה שתכנון מותאם לצורכי האוכלוסייה, שנגזר מאופי השטח ומיכולת התחזוקה, מאפשר את הגישה לטבע ללא צורך בעלויות גבוהות או בפיתוח מורכב ויקר. בניגוד לפיתוח אתרים עירוניים, הפיתוח בשטחים טבעיים נעשה ברובו בגישה מינימליסטית, צנועה וכשוטה ככל הניתן, שמטרתה לאפשר טיול ובילוי בטבע ברמת נוחות סבירה, עם זיקה וכבוד מרביים לערכי המקום ותחזוקה קלה ונוחה.

ברוב האתרים שקק"ל פיתחה, כמו מרכזי המידע ומצפורי הנוף, יש כיום התאמה לאנשים עם מוגבלות. זהו אתגר משמעותי בשל הגידול המתמיד בקהל המבקרים ביערות, השינוי והעדכון של התקנים הנוגעים לנושא והוונדליזם הקשה ביערות.

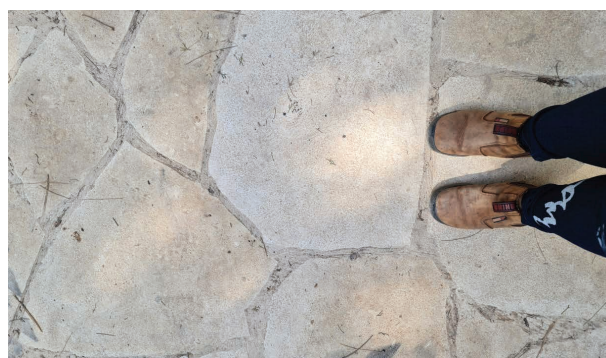
דוגמה לפרויקט מסוג זה הוא פארק העיוורים ביער בן שמן (יער, גיליון 21). אתרים נוספים שעברו שדרוג והנגשה בשנים האחרונות הם: מרכז ארבורטום אילנות שזכה בשנת 2015 בפרס הנגישות מטעם עמותת נגישות ישראל, ואתר נחל השופט שתוכנן לפני עשרים שנה כאתר דגל נגיש ועובר בימים אלה שדרוג. עבודת תכנון מסוג זה נותנת תחושת שליחות. גם אם בסופו של דבר התוצר הוא נגיעות קטנות, מספר שבילים וספסלים, חשיבותם ותרומתם להנגשה רבה מאוד.

האלמנטים אנו נמנעים ממדרגות וממכשולים בדרך הנגישה, ומשלבים בה את היער ואת איכויות הנוף שלו. אנו מנסים ליצור שבילים המתפתלים ביער בטבעיות בשיפועים של עד 8%, ומתקינים מעקות יד במידת הצורך. לעיתים אנו מוצאים פתרונות אחרים כדי למנוע עומס חזותי.

השבילים המונגשים ביערות הם בעיקר שבילי אספלט או בטון בשילוב אבן טבעית וריצוף אבן מנוסרת בצורה פראית בעיבוד עדין. השימוש באבן לריצוף מאתגר, ונובע מהרצון לאפשר גישה נוחה מחד גיסא ולשמור על אופי הפראי של השטח מאידך גיסא. שבילי האופניים המונגשים מותאמים לאופני יד ולאופני טנדם. המנסרה ויחידת הביצוע של קק"ל מתמחות בייצור אלמנטים יעריים ייחודיים, כדוגמת ריהוט יערי המותאם לנגישות, שולחנות קק"ל, ספסלים, מתקני מנגל, מעגלי מדורה מונגשים ועוד.

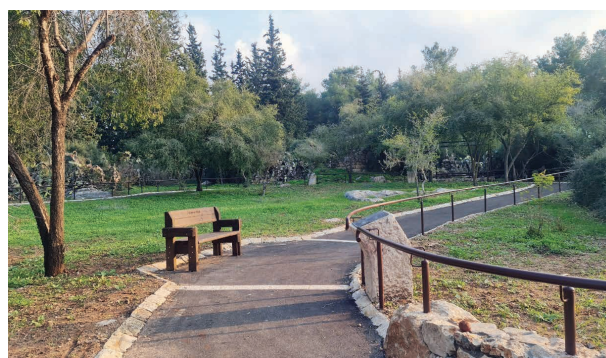
מעגל מדורה מונגש ביער הקדושים, באתר יהדות תימן. המעגל מאפשר לשבת בקבוצה להדרכה או מסביב למדורה. ביצוע: יחידת הביצוע של קק"ל, מרחב מרכז צילום: בלה נודלמן

ריצוף אבן שעוצב לנושא ההנגשה בפרויקט נחל השופט: אבן טבעית בעיבוד מוטבה מנוסרת בצורה פראית עם כוחלה מינימלי בגובה האבן לקבלת מרב המשטח מיושר וללא בליטות צילום: בלה נודלמן

ספסלי עץ המשתלבים עם קיר אבן. ייצור: מנסרת אשתאול, פרויקט נחל השופט צילום: בלה נודלמן

שדרוג וחיידוש פארק לקוויי ראייה ביער בן שמן צילום: בלה נודלמן

יער קהילתי רמות בירושלים, סקיצות לפני הביצוע
צילום: בלה נודלמן

יער קהילתי רמות בירושלים, אחרי הביצוע
צילום: בלה נודלמן